

דף קע"ה

אמר רב הונא, שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן, מפני שחזקה שאין אדם עושה קנוניא על הקדש³⁶⁶.

רב ושמואל א' שכי"מ שא' מנה לפלוני
בידי א' תנו נותנים לא א' תנו אין נותנים

רב ושמואל אמרו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנים, לא אמר תנו אין נותנים. מפני שאדם עשוי שלא להשביע את בניו, וגם כאן נאמר אדם עשוי שלא להשביע את עצמו³⁶⁷, שאינו חייב לו אלא שלא רצה שכשיקום מחליו יאמרו כמה ממון רב היה לו? עונה הגמרא, שרב הונא אומר שהוא נאמן כשאותו פלוני מחזיק בידו שטר והוא הודה לו. ומכאן שרב ושמואל מדברים שאינו מחזיק שטר. ולכן כשלא אמר תנו לא נותנים לו. מדוע כשאמר תנו נותנים הלא הוא מלוה על פה, ורב ושמואל אמרו שמלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלוקחות^{368 369}?

אלא אר"נ כאן בשטר מקויים כאן
בשטר שאינו מקויים

אלא אמר רב נחמן, בין זה ששכיב מרע אמר מנה לפלוני בידי והוא בא להפרע מן ההקדש, ובין זה הבא להפרע מבניו, מחזיקים שטר שהשכיב מרע חייב להם מנה. זה שבא להפרע מן ההקדש מחזיק בשטר מקויים³⁷⁰, וזה שבא להפרע מבניו מחזיק בשטר שאינו מקויים³⁷¹. אם השכיב מרע אמר תנו, הוא קיים את השטר, והמלוה לא צריך לקיימו. ואם לא אמר תנו, חוששים שמא השכיב מרע אמר כך שלא להשביע את בניו, ואינו גובה עד שיקיים את השטר.

366 קשה לר"י שנפשוט מכאן את הבעיה בפ' מי שמת (שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו שאם עמד אינו חוזר. ונראה לר"י שמדובר בשכי"מ שהקדיש את נכסיו כשהיה בריא ואמר עכשיו גם מנה לפלוני בידי שנאמן. ונקט שכי"מ משום שדוקא עכשיו הוא נאמן שאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא ודאי שחוששים שהוא משקר. תוס' 367 דוקא בשלא תבעוה ואמר מעצמו אבל אם תבעוה והודה חייב. כמו שאו' לקמן שהטעם של שלא להשביע את בניו לא שייך שם, ווגם לא טוענים משה אני כך נמי אע"ג שבריא שלא טען טוענים לו שאין אדם משטה בשעת מיתה. תוס'

368 ומשום מצוה לקיים דברי המת לא היה להם לתת בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו. רשב"ם.

369 וי"ל שאפ' שא' שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים היכן שנותן מטעם מתנה בודאי תקנו שיהיו ככתובים וכמסורים שמא תטרף דעתו עליו. אבל במצוה להם לתת מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה, ולכן ין נותנים תוס'.

370 וי"ל שאם לא היה אלא שטר היה צריך שבועה כמו ששינוי הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה, ואפילו הקדש אם לא היה שכי"מ וללא נאמנותו היה צריך שבועה. מה לי אם משתעבד לגבוה מה לי אם משתעבד להדיוט. תוס'.

371 תוס' שואלים כשכמו שאם הוא לא מקויים אומרים שהוא מזוייף והאב אמר שלא להשביע את בניו נאמר גם בזה שלא להשביע את בניו והוא פרוע, ומדברי האב אין ראיה. ונראה לרבי שהיכן שהמלוה מחזיק שטר ומקיים הלוה אינו רגיל לומר שלא להשביע שהוא חייב לו מנה כמו שכתב בשטר כשפרעו שלא יהיו סבורים שלא פרעו. תוס'.

שכי"מ שא' מנה לפלוני ואמרו אבא נא' לנו רבה אמר, שכיב מרע שאמר מנה לפלוני פרעתי נאמנים תנו מנה וכ' אינם נאמנים בידי והיתומים אמרו פרענו, נאמנים. ואם אמר תנו מנה לפלוני, והיתומים אמרו פרענו, אין נאמנים. שואלת הגמרא הרי מסתבר לומר להיפך, אם אמר תנו מנה כיון שאביהם גמר את דבריו וצוום לפרוע, יש לומר שפרעו. ואם אביהם אמר מנה לפלוני בידי, כיון שלא גמר את דבריו וצוום לפרוע יש לומר שלא פרעו? אלא אם הדברים נשנו הם נשנו כך³⁷², שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי, והיתומים אמרו אבא חזר ואמר לנו פרעתי, נאמנים. שמא אביהם נזכר שפרעו, ולכן לא רצה לומר תנו מנה לפלוני³⁷³. ואם אמר תנו מה לפלוני, והיתומים אמרו אבא חזר ואמר פרעתי אין נאמנים, שאם האב פרע לא היה אומר תנו.

רבא הסתפק, מה הדין בשכיב מרע שבעל חובו טען שהוא חייב לו מנה והוא אמר לו הן³⁷⁴. האם צריך לומר אתם עדי או לא, האם אדם משטה בשעת מיתה או לא, האם צריך לומר כתובו או לא³⁷⁵? ואחר שהסתפק פשט את הספק שאין אדם משטה בשעת מיתה, ודברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים³⁷⁶.

משנה

המלוה את חבירו בשטר, גובה מנכסים משועבדים³⁷⁷. על ידי עדים, גובין מנכסים בני חורין³⁷⁸. הוציא עליו כתב ידו, של לזה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת, גובה מנכסים בני חורין³⁷⁹.

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות ערב היוצא לאחר חיתום שטרות, שכתב בתוך גובה מנכסים ב"ח השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב,

372 לא רצו לומר אלא איפכא איתמר שגמרא ידעה שאמר על מנה לפלוני בידי שנאמנים. תוס'.

373 פרעתי קודם לכן כמה שא' אדכורי מדכר באותה שעה כמו שמוכח בסמוך שאמר אי איתא דפרעיה כו'. ונאמנים משום שהוא היה נאמן לומר פרעתי קודם לכן מגו שנאמן לומר פרעתי אח"כ כמה ששנינו מנה לי בידך, א"ל הן למחר א"ל נתנו לי פטור, אלא שמשיעיים אותו שבעת היסת מדרבנן. ואף הם יכולים לומר שפרעו אחרי כן. ומה שא' אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה הוא שיותר מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני. ואומר רבי שמה שא' בגיטין בהנהו גנאי דעבוד חושבנא בהדי הדדי כו' לבסוף לא פש גביה ולא מידי שמה שהק' את הזוזים שנשאררו הוא קנין בטעות וחוזר. ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו מודים שטעו תחלה בחשבון. שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל לעולם שיאמר טעיתי אינה הוכחה שודאי שהוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו פרעתי אחרי כן. אלא נראה שלא רק שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי, אלא הוא נאמן לומר פרעתי כבר מגו פרעתי אחרי כן. וי"מ שדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר שאין דעתו מיושבת עליו אבל לא בבריא. תוס'.

374 שבכה"ג א' בפ' זה בורר שצריך שיאמר אתם עדי ואם לא יכול לומר לו משטה אני בך. רשב"ם.

375 שא' בחזקת הבתים הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו. רשב"ם.

376 ככתובין אינו ככתובין לעיל בפ' מי שמת ששם א' שהם ככתובים וכמסורין כבר שלא צ' קנין אבל כאן הם חזקים כמו דברים כתובים, כאילו אמר כתבו וחק' עשו הרבה יפוי כח בשכיב מרע בלא אותו שלעיל שלא צריך קנין. כמה שא' בגיטין (שהולך כוכי בשכיב מרע אפילו שבבריא אינו כוכי. תוס'.

377 אפילו שאין כתוב בו אחריות אחריות טעות סופר הוא וכמו שכתוב בו אחריות. רשב"ם.

378 כאן שנינו שמלוה על פה לא גובה ממשועבדים מדרבנן. תוס'.

379 שלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים שכיון שיש שטר ועדים מוציאים קול. והלקוחות שלא חקרו בדבר והניחו בני חורין למוכר לגבות מהם הפסידו לעצמם. רשב"ם.

גובה מנכסים בני חורין³⁸⁰. מעשה ובא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין. אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין. מפני שכל ערב שלאחר מתן מעות אינו ערב שלא הלוהו על אמונתו והבטחתו של ערב זה. אמר לו למה?, אמר לו הרי החונק את אחד בשוק, ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו אני אתן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו. אלא איזה הוא ערב שהוא חייב, הלוהו ואני נותן לך חייב, שכן על אמונתו הלוהו.

אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעייני הנובע, והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס.

גמרא

אמר עולא, דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה גובה מנכסים משועבדים, 'שעבודא דאורייתא'³⁸¹. וחכמים אמרו שמלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין? משום ההפסד של הלקוחות. שלא יוכלו להזהר בדבר שאין ידוע לעולם, ובמלוה בשטר שיש לו קול הם הפסידו לעצמם. ורבה אמר, דבר תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, 'שעבודא לאו דאורייתא'³⁸². וחכמים אמרו שמלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים, כדי שלא תנעול דלת בפני לויים, ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים מפני שאין לו קול.

רבה א' את טעמם של בני מערבא שואלת הגמרא, האם רבה אמר 'שעבודא לאו והוא אינו טוב רך

דאורייתא', והרי שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה. ואמר רבה אם גבו קרקע בחובת אביהם יש לבכור פי שנים שכמו שהשתעבדה בחיי אביהם וקוראים בה "בכל אשר ימצא לו", גבו מעות אין לו³⁸³. ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו. ומכאן שלרבה 'שעבודא דאורייתא' ואין לומר שנהפוך את דברי רבה ועולא³⁸⁴, שהרי עולא אמר דבר תורה, בעל חוב דינו בזבורית, ובזבורית 'שעבודא דאורייתא'³⁸⁵? אלא יש לומר שרבה אמר שבני

380 מן הערב בערבות שבע"פ שהיא מלוה ע"פ כיון שהעדים לא חתמו עדים על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות. רשב"ם.

381 לומדים ששעבודא דאורייתא מהכתוב "יוציא אליך העבוט" וה"ה לקרקע. רשב"ם.

382 והכתוב הוא במשכנו שלא בשעת הלואתו. רשב"ם.

383 אע"ג שמדובר ממנו במעות אין לו שלא אלו המעות שאביהם השאיר א"כ למה בקרקע יש לו אלא ודאי שעיקר השעבוד הוא על קרקע, ומכאן שעבוד קרקע של לקוחות הוא דאורייתא. תוס'

384 לרשב"ם היתה גרסא האחרת ופירש שנהפוך את דברי רבה ור"נ.

385 תוס' מבארים שמוכח ממכאן ששעבודא דאורייתא ממה שא' בזבורית משמע קרקע ובורית ממה שלא הזכיר סובין. ואין נראה לפרש שלמ"ד לאו דאורייתא הוא אפי' מיניה שהרי פשוט שחייב לשלם ואם אין לו מעות פשוט שאינו פטור בכך אלא יתן לו סובין או קרקע או ימכור ויתן לו מעות. אלא מדובר בשעבוד לקוחות שמשועבדים שאע"פ שכתב אחריות אינו דאורייתא שמדאוריית' לא יוכל לשעבד בחובו את נכסיו מן הלקוחות אע"פ שיכול למכרם. ומה שפי' רשב"ם בשעבוד דאוריית' שכתוב יוציא אליך את העבוט ובלאו דא' שהכתוב יוציא אליך

מערבא שאמרו שהבכור נוטל פי שנים במלוה הוא רק בקרקע לא במעות. אבל הוא עצמו סובר 'שעבודא לאו דאורייתא', ובכור אינו נוטל פי שנים, בין אם גבו קרקע ובין אם גבו מעות.

רב ושמואל אמרו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות, 'שעבודא לאו דאורייתא'. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרו מלוה על פה גובה בין מן היורשים ובין מן הלקוחות, 'שעבודא דאורייתא'.

החופר בור ברה"ד ונפל עליו שור ומקשה הגמרא על רב ושמואל ממה ששנינו, והרגו פטור

החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור. ולא עוד אלא שאם מת השור ירשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו. ואמר רבי אלעא בשם רב שמדובר כשעמד בדין, ומעשה בית דין הוא כמלוה בשטר. שואלת הגמרא, הרי שנינו הרגו? אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טרפה, ועמד בדין קודם שיצתה נשמתו. שואלת הגמרא, והרי רב נחמן אמר שהתנא שנה שהשור שמת דחפו וקברו בקרקעית הבור? עונה הגמרא, שהדיינים ישבו על פי הבור לפני מותו וחייבוהו.

